

STUDIU

**PRIVIND IMPLEMENTAREA DISPOZIȚIILOR-CHEIE
ALE ACORDULUI DE ASOCIERE UE-MOLDOVA PRIVIND CONCURENȚA
(CAPITOLUL 10, TITLUL V - COMERȚ ȘI ASPECTE LEGATE DE COMERȚ)
ÎN CONFORMITATE CU AGENDA DE ASOCIERE UE-MOLDOVA**

Autor: Iulian Rusu
MJur (Oxon)

Acest studiu a fost elaborat cu sprijinul Fundației Konrad Adenauer. Opiniile exprimate în acest document sunt opiniile personale ale autorului și nu reprezintă în mod necesar punctul de vedere al Fundației Konrad Adenauer.

Chișinău
Decembrie 2015

CUPRINS

Rezumat	3
Introducere	6
Prevederi cheie ale Agendei de Asociere și Acordului de Asociere în domeniul concurenței	7
Concurență și concentrări economice	7
Regulile privind oferirea ajutorului de stat	8
Gradul de implementare în Republica Moldova a prevederilor Acordului de Asociere în domeniul politicii de concurență.....	11
Concurență și concentrări economice	11
Legislație aplicabilă	11
Acorduri anticoncurențiale	11
Asigurări	14
Autovehicule	15
Transport	16
Abuz de poziție dominantă	17
Concetrări economice	18
Instituție.....	19
Autoritate de concurență independentă cu resurse umane și financiare adecvate	19
Autoritate de concurență independentă.....	19
Resurse umane și financiare adecvate	21
Implementarea efectivă a normelor de concurență	21
Norme procedurale.....	23
Ajutorul de stat.....	25
Legislație aplicabilă	25
Instituție.....	27
Transparență și raportare.....	28
Concluzii și recomandări	30
Anexă: Lista surselor consultate	32

REZUMAT

Există două componente majore ale politicii în domeniul concurenței în cadrul Acordului de Asociere – Concurență și concentrări economice, și ajutorului de stat. Ambele elemente sunt reglementate în capitolul 10 din titlul V al Acordului de Asociere. Principalele aspecte ale componentei Concurență și concentrări economice sunt *legislația aplicabilă, instituția responsabilă și normele de procedură aplicabile acordurilor anticoncurențiale, abuz de poziție dominantă și concentrări economice*. Componenta ajutorului de stat are, de asemenea, trei aspecte-cheie: *legislație aplicabilă, instituție responsabilă, precum și transparența și raportare*.

Concurență și concentrări economice

Moldova trebuie să mențină o legislație eficientă pentru a combate acordurile anticoncurențiale, abuzul de poziție dominantă și să reglementeze în mod eficient concentrările economice. Legislația națională privind concurența interzice acordurile anticoncurențiale, inclusiv cartelurile dure și abuzul de poziție dominantă, precum și verifică concentrările economice între întreprinderi. Cu toate acestea, cadrul legal național nu abordează în prezent în mod eficient problemele de:

Legislație aplicabilă

- a) Scutire automată pentru acorduri încheiate în cadrul executării unui act legislativ sau normativ (articolul 6 alineatul 7 din Legea concurenței)
- b) Lipsa unor reglementări specifice de exceptare în anumite industrii: asigurări, autovehicule și transport
- c) Reglementări învechite privind exceptarea acordurilor ce implică transferul de tehnologii
- d) Lipsa de claritate cu privire la competența Consiliului Concurenței, spre deosebire de alte autorități de reglementare, cu privire la cine deține competența de a reglementa probleme de concurență în anumite sectoare
- e) Testul juridic privind instituirea abuzului de poziție dominantă include *efectul asupra concurenței sau deteriorarea intereselor colective ale consumatorilor finali*. Cea de a doua condiție alternativă este greu de evaluat în conformitate cu legislația și practicile actuale și nu poate fi găsită în acquis-ul UE din domeniul concurenței
- f) Reglementările privind concentrările economice nu sunt aplicabile tranzacțiilor bursiere pe o piață bursieră și diminuează în mod semnificativ efectele cadrului de reglementare a concentrărilor economice

Instituție

- g) Consiliul Concurenței nu utilizează eficient resursele umane și financiare pentru a aborda problemele de concurență
- h) Nu există o creștere constantă în finanțarea Consiliului Concurenței
- i) Amenzile aplicabile în temeiul legislației Republicii Moldova sunt de cinci ori mai mici decât echivalentul din UE
- j) Există reticență de a utiliza politica disponibilă de clemență pentru membrii de cartel din cauza amenzilor mici și a investigației ineficiente din partea Consiliului Concurenței

Norme procedurale

- k) Normele procedurale nu pot fi găsite în un document distinct, ci mai degrabă în acte legislative și normative multiple
- l) Există un risc tot mai mare ca investigațiile, inclusiv inspecții efectuate de Consiliul Concurenței să poată genera pierderea ulterioară a cauzelor în instanțele de judecată din motive procedurale și nu de fond

Consiliul Concurenței trebuie să remedieze atât neajunsurile legislative ale procedurilor de concurență și concentrărilor economice, așa cum s-a subliniat mai sus, inclusiv modificări la Legea concurenței pentru a mări amenzile, a elimina scutirea automată de la interdicția generală a acordurilor anticoncurențiale, precum și pentru concentrări economice, cât și a aproba cadrul de reglementare suplimentară pentru anumite tipuri de activități economice atunci când este vorba de exceptarea acordurilor.

Ajutorul de stat

Consiliul Concurenței este responsabil pentru implementarea politicii ajutorului de stat în Republica Moldova, inclusiv transpunerea Acquis-ului de ajutor de stat din UE în cadrul juridic național. Acordul de Asociere stabilește angajamente foarte ambițioase pentru Moldova, inclusiv:

- a) Transpunerea completă a acquis-ului ajutorului de stat al UE în termen de cinci ani de la intrarea în vigoare a Acordului de Asociere
- b) Asigurarea funcțiilor de autorizare și recuperare a ajutorului de stat ilegal de către Consiliul Concurenței în termen de 2 ani de la de intrarea în vigoare a Acordului de Asociere
- c) Publicarea în conformitate cu standardele UE a ajutorului de stat oferit, în mod bianual, începând cu 1 ianuarie 2016.

Consiliul Concurenței a înregistrat progrese semnificative în reglementarea ajutorului de stat, prin adoptarea de reglementări sectoriale pentru diferite forme

de ajutor de stat. Există șapte sfere economice, care au proiecte de regulamente și sunt în curs de publicare. Consiliul Concurenței a promovat și sistemul informațional integrat de înregistrare a ajutorului de stat, care este în curs de implementare.

Componenta ajutorului de stat din cadrul politicii de concurență nu are încă unele elemente importante:

- a) Consiliul Concurenței nu poate, în baza legislației curente, să dispună direct recuperarea ajutorului de stat oferit în mod ilegal și poate s-o facă doar prin decizia sa, care este adresată ulterior instituției sursă și numai dacă aceasta din urmă nu se conformează solicitării, Consiliul Concurenței poate să conteste acest refuz în instanța de judecată.
- b) Consiliul Concurenței trebuie să-și armonizeze toate mecanismele de raportare interne pentru a pune la dispoziția UE, prin intermediul mijloacelor publice, informații privind ajutorul de stat acordat în temeiul sistemelor naționale de ajutor de stat și ajutor individual.

INTRODUCERE

Republica Moldova a negociat cu Uniunea Europeană și a semnat și ratificat Acordul de Asociere, inclusiv crearea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător la 28 noiembrie de 2013 și 2 iulie 2014 respectiv. Începând cu 1 septembrie 2014, Acordul de Asociere a început să fie aplicat provizoriu pe domenii de comerț și aspecte legate de comerț.

Capitolul 10 (Concurența) din titlul V din Acordul de Asociere reglementează politica și angajamentele în domeniul concurenței pe care Republica Moldova și Uniunea Europeană și le asumă pentru implementarea dispozițiilor Acordului.

Politica în domeniul concurenței este considerată unul dintre domeniile-cheie ale politicii de stat, după cum efectele sale sunt orizontale și au impact asupra eficienței tuturor sferelor și sectoarelor economiei naționale. O politică eficientă de concurență în Moldova ar putea mări eficiența utilizării resurselor și asigura condiții egale pentru toate întreprinderile, asigurând atât calitatea mai bună, cât și prețuri mai mici pentru consumatori și întreprinderi eficiente și industrii suficient de puternice pentru a concura pe piețe internaționale.

Alinierea politicii naționale de concurență la standardele UE este esențială în acest sens, după cum aceasta transpune instrumente, care combat eficient acordurile anticoncurențiale și abuzul de poziție dominantă, precum și împiedică apariția întreprinderilor dominante prin reglementări eficiente ce țin de concentrările economice. O politică de concurență consolidată trebuie de asemenea să se concentreze asupra normelor naționale privind ajutoarele de stat, care, dacă sunt aplicate în mod corespunzător, vor evita orice denaturare a concurenței prin susținerea întreprinderilor ineficiente în detrimentul publicului și acționarea împotriva întreprinderilor mai eficiente.

Acest studiu are scopul de a aborda progresul implementării angajamentelor politicii în domeniul concurenței în temeiul Acordului de Asociere și al Agendei de Asociere între Republica Moldova și UE, atenționează asupra termenelor limită care se apropie și care s-au consumat deja ce țin de angajamente specifice, atrage atenția asupra calității transpunerii anumitor prevederi, precum și accentuează asupra acțiunilor rămase ce trebuie întreprinse în viitor pentru a asigura conformarea la prevederile Acordului de Asociere.

Rezultatele acestui studiu vor consta dintr-o listă de concluzii și recomandări privind o punere în aplicare mai eficientă a politicii de concurență în Moldova, precum și o listă de elemente cheie care necesită modificare și îmbunătățire.

PREVEDERI CHEIE ALE AGENDEI DE ASOCIERE ȘI ACORDULUI DE ASOCIERE ÎN DOMENIUL CONCURENȚEI

Agenda de Asociere UE-Moldova stabilește obiective generale cu privire la concurență – "lucrează împreună pentru a pregăti implementarea capitolului concurență a viitorului acord de Asociere și reformele conexe". Cooperarea se va axa pe:

- a) Un cadru instituțional în Republica Moldova, inclusiv capacitatea administrativă pentru a garanta implementarea eficientă a legislației în domeniul concurenței
- b) Consolidarea dialogului privind experiența în aplicarea legislației în domeniul concurenței și problemele aferente, inclusiv instruire privind aplicarea generală a normelor privind ajutoarele de stat.¹

Dispozițiile privind politica în domeniul concurenței pot fi găsite în capitolul 10, titlul V din Acordul de Asociere UE-Moldova. Există două aspecte ale politicii de concurență în conformitate cu capitolul 10 - concurență și concentrări economice, precum și norme privind ajutoarele de stat.

CONCURENȚĂ ȘI CONCENTRĂRI ECONOMICE

Capitolul 10² reglementează următoarele aspecte de concurență și concentrări economice:

Legislație aplicabilă

Legi cuprinzătoare în domeniul concurenței, care:

- a) abordează în mod eficient acordurile anticoncurențiale și practici concertate și
- b) comportamentul unilateral anticoncurențial al întreprinderilor cu putere dominantă pe piață;
- c) asigură un control eficient al concentrărilor³

Instituție

O autoritate operațională independentă:

¹ Agenda de Asociere între Uniunea Europeană și Republica Moldova, semnată la Bruxelles, 26 iunie 2014, disponibilă pe: http://eeas.europa.eu/moldova/pdf/eu-moldova-association-agenda-26_06_en.pdf

² Articolele 333-344 ale Acordului de Asociere UE-Moldova

³ Articolul 335 (1) al Acordului de Asociere UE-Moldova

- a) Cu resurse umane și financiare adecvate
- b) Care aplică în mod eficient legislația în domeniul concurenței⁴

Norme procedurale

Aplicarea transparentă și nediscriminatorie a legislației din domeniul concurenței:

- a) În ceea ce privește echitatea procedurală
- b) Și dreptul la apărare a întreprinderilor implicate⁵

Întreprinderi care prestează servicii de interes economic general

Aplicarea politicilor de concurență monopolurilor de stat cu caracter comercial, în măsura în care nu limitează îndeplinirea sarcinilor speciale atribuite lor. ⁶

Transparentă

Schimbul de informații neconfidențiale între autoritățile de concurență ⁷.

REGULILE PRIVIND OFERIREA AJUTORULUI DE STAT

Adițional aspectelor de concurență și concentrări economice, Acordul de Asociere stabilește obiective ambițioase în domeniul aplicării ajutoarelor de stat. Astfel, orice ajutor de stat acordat de către Republica Moldova sau UE, sau prin intermediul resurselor oricărei părți și în orice formă, care denaturează sau amenință să denatureze concurența prin favorizarea anumitor întreprinderi sau producerii anumitor bunuri și servicii și afectează comerțul dintre părți este interzis în cadrul Acordului de Asociere.⁸

Normele privind ajutoarele de stat nu se aplică ajutoarelor de stat emise pentru pescuit și produsele agricole în conformitate cu anexa nr. 1 din Acordul OMC privind agricultura.

Legislație & instituții aplicabile

Ajutorul de stat emis în Moldova ar trebui să fie evaluat la capitolul conformității cu legea aplicabilă în UE, și anume articolul 107 din TFUE și legislația secundară relevantă, inclusiv jurisprudența relevantă a Curții de Justiție a Uniunii Europene.

⁴ Articolul 335 (2) al Acordului de Asociere UE-Moldova

⁵ Articolul 335 (3) al Acordului de Asociere UE-Moldova

⁶ Articolul 336 al Acordului de Asociere UE-Moldova

⁷ Articolul 337 al Acordului de Asociere UE-Moldova

⁸ Articolul 339 al Acordului de Asociere UE-Moldova

Această obligație trebuie să fie realizată în întregime în termen de **cinci ani** de la de intrarea în vigoare a Acordului de Asociere.⁹

Moldova trebuie să mențină:

- a) Legislație corespunzătoare privind ajutorul de stat
- b) O autoritate independentă din punct de vedere funcțional investită cu competențele necesare pentru:
 - a. A autoriza ajutorul de stat
 - b. A dispune recuperarea ajutorului de stat care a fost acordat în mod ilegal.

Această obligație ar trebui să fie realizată în termen de **2 ani** de la de intrarea în vigoare a Acordului de Asociere.¹⁰

Măsuri tranzitorii specifice

Ca o măsură de tranziție, schemele de ajutor de stat instituite înainte de înființarea autorității ajutorului de stat vor fi armonizate într-o perioadă de **8 ani** de la de intrarea în vigoare a Acordului de Asociere. Perioada de tranziție pentru schemele ajutorului de stat instituite în conformitate cu Legea nr. 440-XV din 27 iulie 2001 privind zonele economice libere poate fi extinsă la un maximum de **10 de ani**.

Transparență și raportare

Autoritatea pentru ajutorul de stat a Moldovei va trebui să raporteze la fiecare doi ani cu privire la ajutorul de stat acordat în Moldova începând cu **1 ianuarie 2016**, în baza analizei anuale utilizate de UE privind ajutorul de stat.¹¹ Primul raport privind ajutoarele acordate de stat în Moldova ar trebui să fie puse la dispoziția publicului la **1 ianuarie 2018**.

Mecanismul de soluționare a litigiilor

În conformitate cu capitolul 14, titlul V din Acordul de Asociere, în special articolul 403, părțile pot adresa Curții de Justiție a Uniunii Europene orice litigii potențiale în ceea ce privește interpretarea și aplicarea anumitor dispoziții ale Acordului de Asociere, inclusiv a celor din capitolul 10 din titlul V. Dispozițiile relevante pentru concurență și concentrări economice au fost excluse în mod expres din competența Curții de Justiție a Uniunii Europene. Dispozițiile privind ajutorul de stat pot fi,

⁹ Articolul 340 al Acordului de Asociere UE-Moldova

¹⁰ Articolul 341 al Acordului de Asociere UE-Moldova

¹¹ Articolul 342 (1) al Acordului de Asociere UE-Moldova

totuși, supuse examinării Curții. Astfel, este foarte important ca Republica Moldova să respecte termenele legate de procesul de armonizare și de aplicare a normelor privind ajutoarele de stat menționate mai sus. În caz contrar, Curtea poate emite decizii cu privire la nerespectarea implementării legislației privind ajutoarele de stat.

GRADUL DE IMPLEMENTARE ÎN REPUBLICA MOLDOVA A PREVEDERILOR ACORDULUI DE ASOCIERE ÎN DOMENIUL POLITICII DE CONCURENȚĂ

În acest capitol vom prezenta principalele evoluții în domeniile menționate în capitolul precedent cu privire la politica de concurență din Moldova. Vom prezenta în primul rând evoluțiile la componenta de concurență și concentrări economice și, ulterior, vom examina evoluția legislației și practicii în domeniul ajutorului de stat.

CONCURENȚĂ ȘI CONCENTRĂRI ECONOMICE

Subcapitolul concurență și concentrări economice, după cum s-a menționat mai sus, vizează trei componente: *legislație aplicabilă, instituție și norme de procedură*.

LEGISLAȚIE APLICABILĂ

Principalul act legislativ în domeniul concurenței și concentrărilor economice este Legea concurenței¹². Acest act normativ transpune în mare măsură Acquis-ul comunitar din domeniul concurenței, prin interzicerea acordurilor anticoncurențiale ale întreprinderilor și asociațiilor de întreprinderi, deciziilor întreprinderilor și practicilor concertate (denumite în continuare *acorduri anticoncurențiale*), care au ca obiect sau efect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței pe piața Republicii Moldova sau pe o parte substanțială a acesteia.¹³

Acorduri anticoncurențiale

Pe de altă parte, în cazul în care acordurile între întreprinderi: a) contribuie la îmbunătățirea producției sau distribuției, sau contribuie la progresul tehnologic sau economic; b) oferă consumatorilor o parte echitabilă din beneficiul obținut; și c) nu impun restricții pentru întreprinderile care nu sunt indispensabile pentru atingerea obiectivelor menționate mai sus în a) și b) și; d) nu oferă întreprinderilor potențialul de a elimina concurența pe o parte semnificativă a pieței¹⁴, acestea sunt considerate compatibile cu legislația concurențială.

Dispozițiile articolelor 5 și 6 din Legea concurenței reflectă abordarea politicii UE în domeniul concurenței față de acordurile anticoncurențiale prevăzute la articolul 101 din TFUE - interdicție generală, urmată de o listă de condiții privind exceptarea de

¹² Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012

¹³ Articolul 5 din Legea concurenței

¹⁴ Articolul 6 din Legea concurenței

la interdicția generală. Sarcina probei pentru scutirile individuale este pe întreprinderile ce consideră că acordurile încheiate de acestea respectă cumulativ cele patru condiții menționate mai sus.¹⁵ Dacă acordurile se încadrează în una dintre scutirile colective, Consiliul Concurenței trebuie să demonstreze efectul anticoncurențial al acordului pus în dezbatere.¹⁶

În afară de excepțiile generale, Legea concurenței acordă și o derogare automată pentru acordurile încheiate ca parte a executării unui act legislativ sau normativ.¹⁷

Această dispoziție nu este conformă cu prevederile legislației concurențiale UE și este o excepție suplimentară, care ridică probleme de conformitate a legislației naționale cu acquis-ul UE din domeniul concurenței.

Este adevărat că Comisia Europeană, în calitatea sa de organism al UE ce supraveghează punerea în aplicare corespunzătoare a politicii de concurență, are la dispoziție competențele supranaționale pentru a pune în aplicare legislația concurenței, inclusiv contestarea în instanțele UE a legalității dispozițiilor naționale specifice care nu sunt conforme cu Acquis-ul comunitar și în conformitate cu care statele membre pot fi considerate ca încălcând obligațiile ce le revin din TFUE și TUE. Cu toate acestea, această dispoziție în legislația națională privind recunoașterea automată ca fiind compatibilă cu dreptul concurenței se impune a fi reconsiderate pentru a garanta că Consiliul Concurenței **implementează eficient legislația din domeniul concurenței**. În caz contrar, cadrul legal național care se referă la climatul de concurență poate fi valabil paralel cu legislația de concurență, cu două seturi de dispoziții legale diferite aplicate, iar Parlamentul și Guvernul sunt liberi să aprobe de fiecare dată reglementări atunci când consideră necesar, fără a ține cont de legislația corespunzătoare din domeniul concurenței, excepții ce ar pune în pericol implementarea eficientă a legislației naționale de concurență, în special în cazul interdicției acordurilor anticoncurențiale.

Consiliul Concurenței a aprobat, în conformitate cu competența oferită prin lege, o serie de regulamente, ce oferă detalii cu privire la aplicarea de scutiri pe categorii de acorduri:

- a) Decizia Consiliului Concurenței nr. 13 din 30 august 2013 privind aprobarea Regulamentului privind evaluarea acordurilor anticoncurențiale verticale¹⁸
- b) Decizia Consiliului Concurenței nr. 14 din 30 august 2013 privind aprobarea Regulamentului privind evaluarea acordurilor anticoncurențiale orizontale¹⁹

¹⁵ Articolul 6 (4) din Legea concurenței

¹⁶ Articolul 6(6) din Legea concurenței

¹⁷ Articolul 6(7) din Legea concurenței

¹⁸ Publicat în Monitorul oficial nr. 206-211 din 20.09.2013

- c) Decizia Consiliului Concurenței nr. 15 din 30 august 2013 privind aprobarea Regulamentului privind evaluarea acordurilor anticoncurențiale care implică transferul de tehnologii²⁰

Aceste trei documente sunt aprobate în conformitate cu competențele ce rezultă din articolul 6 alineatul 3 din Legea concurenței și, în mare măsură, transpun prevederile regulamentelor UE privind scutirea de acorduri verticale²¹, orizontale²² și transferul de tehnologie²³.

A existat o actualizare cu privire la acordurile de transfer de tehnologie prin adoptarea de către Comisia Europeană a Regulamentului nr. 316/2014 privind aplicarea articolului 101(3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene asupra anumitor categorii de acorduri de transfer de tehnologie²⁴. Acest nou act legislativ oferă clarificări suplimentare, inclusiv prin intermediul liniilor directoare ale Comisiei Europene, cu privire la acordurile de transfer de tehnologie, precum și condițiile care trebuie respectate pentru a obține exceptarea pe categorii. **Se recomandă să se adapteze Regulamentul Consiliului Concurenței privind aprobarea Regulamentului cu privire la evaluarea acordurilor anticoncurențiale care implică transferul de tehnologii pentru a asigura conformitatea cu Acquis-ul UE privind concurența și a asigura punerea în aplicare eficientă a legislației concurenței.**

Dincolo de regulamentele generale de exceptare pe categorii, UE a aprobat o serie de regulamente de exceptare pe categorii relevante pentru anumite sectoare: *asigurări, autovehicule și transport*. Deși Consiliul Concurenței deține competența de a reglementa exceptarea pe categorii prin intermediul regulamentelor care urmează să fie aprobate în temeiul articolului 6 (3) din Legea concurenței, în prezent, nu este clar în cadrul competenței altor instituții implicate în procesul de

¹⁹ Publicat în Monitorul oficial nr. 198-204 din 13.09.2013

²⁰ Publicat în Monitorul oficial nr. 213-2015 din 27.09.2013

²¹ Regulamentul Comisiei Europene nr. 330/2010/UE din 20 aprilie 2010 privind aplicarea articolului 101 (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene asupra categoriilor de acorduri verticale și practici concertate; Liniile directoare ale Comisiei Europene ale restricțiilor verticale nr. 2010/C 130/1

²² Regulamentul Comisiei Europene nr. 1217/2010/UE a din 14 decembrie 2010 privind aplicarea articolului 101(3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene asupra anumitor categorii de acorduri de cercetare și dezvoltare; Regulamentul Comisiei Europene nr. 1218/2010/UE a din 14 decembrie 2010 privind aplicarea articolului 101 alineatul (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene asupra anumitor categorii de acorduri de specializare; Liniile directoare ale Comisiei Europene privind aplicabilitatea articolului 101 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene asupra acordurilor de cooperare orizontală

²³ Regulamentul Comisiei Europene nr. 772/2004/UE din 27 aprilie 2004 privind aplicarea articolului 81 (3) din Tratat asupra anumitor categorii de acorduri de transfer de tehnologie; Liniile directorii ale Comisiei Europene privind aplicarea articolului 81 din Tratatul CE asupra acordurilor de transfer de tehnologie

²⁴ Regulamentul Comisiei Europene nr. 316/2014 privind aplicarea articolului 101 (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene asupra anumitor categorii de acorduri de transfer de tehnologie și liniile directorii ale Comisiei Europene cu privire la aplicarea articolului 101 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene la acorduri de transfer tehnologic

reglementare care autoritate deține competența de a emite astfel de reglementări - autoritatea de reglementare specifică sau Consiliul Concurenței.

În acest sens, **clarificări suplimentare la competența de a reglementa sectorul pentru diverse agenții (de exemplu, Comisia Națională a Pieței Financiare, Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică, etc.) trebuie să fie coordonate cu competența generală a Consiliului Concurenței pentru a emite regulamente generale și specifice de exceptare pe categorii de acorduri verticale și orizontale.** *Este poziția autorului că competența de a reglementa anumite sectoare din perspectiva concurenței și a concentrărilor economice trebuie să fie deținută de Consiliul Concurenței. Totuși, atunci când utilizează această competență, Consiliul Concurenței trebuie să fie asistat de regulatori specializați, care ar trebui să fie obligați prin lege să ofere acestuia asistență.*

Deplina conformitate cu obligația de a **menține legislația de concurență în vigoare** ar putea fi asigurată prin transpunerea regulamentelor specializate de exceptare pe categorii după cum în prezent sunt disponibile în cadrul acquis-ului UE privind concurența.

Aceste acte sunt următoarele:

Asigurări

- a) Regulamentul Comisiei Europene nr. 267/2010 privind aplicarea articolului 101 (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene asupra anumitor categorii de acorduri, decizii și practici concertate în sectorul asigurărilor
- b) Regulamentul Consiliului nr. 1534/91/CEE privind aplicarea articolului 85 (3) din Tratat asupra anumitor categorii de acorduri, decizii și practici concertate în sectorul asigurărilor

Aceste două regulamente UE prevăd:

- i. O listă de acorduri, ce nu fac parte din obiectul interdicției din articolul 101 (1) din TFUE²⁵
- ii. Condițiile în care schimbul de informații între participanți are loc și natura datelor partajate de participanți - cu alte cuvinte ne-obligatorii, fără a dezvălui identificarea întreprinderii și nivelul primelor comerciale, ce țin de

²⁵ Articolul 1 din Regulamentul Consiliului 1534/91/EEC oferă scutire de la aplicarea interdicției privind acordurile anticoncurențiale pentru cei ce stabilesc tarife pentru prime de risc pe baza unor statistici colective sau a numărului de cereri; stabilirea condițiilor de politici standard; acoperirea ordinară a anumitor tipuri de riscuri, soluționarea cererilor; testarea și acceptarea dispozitivelor de securitate; registrele și informațiile privind riscurile agravante, cu condiția că evidența registrelor și gestionarea acestor informații se realizează sub rezerva protecției confidențialității;

datele din trecut, pentru riscuri asigurate noi, date de până la trei ani precedenți etc.

- iii. Maximele cotelor de piață pentru scutire - până la 20% în cazul co-asigurării pe oricare dintre piețele relevante și până la 25% în cazul co-reasigurării pe oricare dintre piețele relevante²⁶

În conformitate cu legislația națională în vigoare, se aplică regulamente de scutire verticală sau orizontală. Cu toate acestea, aceste regulamente ale Consiliului Concurenței nu iau în considerare natura specifică a pieței de asigurări și pot limita aplicarea acordurilor pro-concurențiale, precum și nu interzic acordurile, ce sunt anticoncurențiale prin natura lor.

Autovehicule

- a) Regulamentul Comisiei Europene nr. 461/2010 privind aplicarea articolului 101 (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene asupra categoriilor de acorduri verticale și practici concertate în sectorul autovehiculelor

Regulamentul UE prevede condiții similare pentru acordurile verticale cu privire la condițiile în care părțile pot cumpăra, vinde sau revinde piese de schimb pentru autovehicule sau prestează servicii de reparație și întreținere pentru autovehicule.²⁷

Acestea trebuie să respecte cerințele din scutirile prevăzute în Regulamentul general 330/2010 și nu trebuie să aibă drept scop:

- a) Restricțiile la vânzările de piesele de schimb pentru autovehicule din partea membrilor unui sistem de distribuție selectiv către prestatori de servicii de reparație independenți, care folosesc aceste piese pentru repararea și întreținerea unui autovehicul;
- b) Restricțiile, convenite între un furnizor de piese de schimb, instrumente de reparații sau diagnostic sau alte echipamente, și producător de autovehicule vizând capacitatea furnizorului de a vinde aceste bunuri către distribuitori autorizați sau independenți, sau către prestatori de servicii de reparație autorizați sau independenți sau utilizatori finali;
- c) Restricțiile, convenite între un producător de autovehicule, care utilizează componente pentru asamblarea inițială a autovehiculelor, și furnizor de astfel de componente, vizând capacitatea furnizorului de a-și plasa marca

²⁶ Articolul 5 și 6 din a) Regulamentul Comisiei Europene nr. 267/2010 privind aplicarea articolului 101 (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene asupra anumitor categorii de acorduri, decizii și practici concertate în sectorul asigurărilor

²⁷ Articolul 4 al Regulamentului Comisiei Europene nr. 461/2010

comercială sau logo-ul în mod eficient și într-o manieră ușor vizibilă pe componentele furnizate sau pe piesele de schimb.²⁸

Transport

- a) Regulamentul Consiliului nr. 169/2009 privind aplicarea regulilor de concurență transporturilor feroviare, rutiere și pe căile navigabile interioare

Prezentul Regulament scutește de interdicția din articolul 101 (1) acordurile, deciziile sau practicile concertate ale căror obiect și efect este aplicarea îmbunătățirilor tehnice sau realizarea cooperării tehnice prin:

- i. Standardizarea furnizării de echipamente, materiale de transport, vehicule sau instalații fixe;
- ii. Schimbul sau punerea în comun, în scopul funcționării serviciilor de transport, a personalului, echipamentelor, vehiculelor sau instalațiilor fixe;
- iii. Organizarea și executarea de operațiuni de transport succesive, complementare, de substituție sau combinate, cât și stabilirea și aplicarea tarifelor și condițiilor pentru astfel de operațiuni, inclusiv a tarifelor competitive speciale;
- iv. Utilizarea, pentru călătoriile cu un singur mijloc de transport, a rutelor care sunt cele mai raționale din punct de vedere funcțional;
- v. Coordonarea orarelor de transport pentru rutele de legătură;
- vi. Gruparea loturilor unice;
- vii. Stabilirea unor reguli uniforme în ceea ce privește structura tarifelor și condițiile de aplicare a acestora, cu condiția ca aceste norme să nu prevadă tarifele și condiții de transport.²⁹

Aceste scutiri nu pot fi găsite, în general, în regulamentele Consiliului Concurenței cu privire la evaluarea acordurilor anticoncurențiale verticale sau orizontale. Pe de altă parte, aceste derogări pot stimula furnizarea serviciilor de transport și să contribuie la servicii de transport mai bune și mai rapide, inclusiv infrastructura pentru consumatorii finali. **Pentru a asigura un cadru adecvat de reglementare a concurenței, compatibil cu Acquis-ul din domeniul concurenței al UE în sectorul transporturilor, Consiliul Concurenței trebuie să transpună și aceste prevederi. În caz contrar, sectorul transporturilor nu poate beneficia în deplină măsură, cu condiția că consumatorilor le este oferită o cotă echitabilă, de mediul de afaceri în Moldova și este un factor de**

²⁸ Articolul 5 al Regulamentului Comisiei Europene nr. 461/2010

²⁹ Articolul 2 al Regulamentului Consiliului nr. 169/2009

descurajare semnificativ pentru investițiile străine directe în această industrie, în special din partea statelor membre ale UE.

Abuz de poziție dominantă

Legea concurenței stabilește o interdicție generală a abuzului de poziție dominantă. Astfel, se interzice de a utiliza poziția dominantă pe o piață relevantă în cazul în care acest abuz ar putea afecta concurența sau dăuna intereselor colective ale consumatorilor finali.³⁰

Diferența dintre interdicția conform legii naționale a concurenței și din articolul 102 din TFUE este că legislația națională operează cu terminologia *piața relevantă* în timp ce articolul 102 din TFUE folosește termenul de *piața internă* sau *o parte substanțială a acesteia*. În plus, Legea concurenței prevede un nivel mai scăzut al sarcinii probei prin utilizarea termenului de *afectare a concurenței*, sau *dăunarea intereselor colective ale consumatorilor finali*, în timp ce articolul 102 din TFUE folosește starea de *afectare a schimburilor comerciale dintre statele membre*. Aceste diferențe în stabilirea unui abuz de poziție dominantă pot declanșa diferențe suplimentare în stabilirea și abuzul de poziție dominantă.

Într-adevăr, problema *pieței relevante versus piața internă sau o parte substanțială a acesteia* poate genera probleme de interpretare și transpunere a legislației UE în legislația națională. În acest sens, Legea concurenței oferă o definiție a *pieței relevante* - piața pe care o anumită problemă de concurență trebuie să fie evaluată și care se stabilește prin raportarea pieței relevante a produsului la piața geografică relevantă.³¹ Astfel, contrar sarcinii probei disponibile în acquis-ul UE privind concurența, Consiliul Concurenței trebuie doar să abordeze problema pieței relevante, care nu se limitează la o parte substanțială a pieței din Republica Moldova, și poate avea o implicare geografică mult mai mică. Cu toate acestea, trei factori-cheie vor fi luați în considerare la evaluarea poziției dominante pe o anumită piață: *putere de piață*, *barierele la intrare pe piață și puterea de cumpărător*.³² Atât timp cât piața relevantă este identificată corect, adică sunt identificate piața geografică și caracterul substituibil al produselor, suntem în prezenta unei corespunderi cu reglementările UE din domeniul concurenței ce țin de evaluarea pieței³³

³⁰ Articolul 11 (1) al Legii concurenței

³¹ Articolul 4 al Legii concurenței

³² Articolul 10 (3) Legii concurenței

³³ Articolele 28-31 Legii concurenței prevăd instrumentele de stabilire a piețelor relevante a produsului și geografice, care armonizează în mare măsură cu principiile și tehnicile UE privind identificarea pieței.

Celălalt aspect al terminologiei utilizate în Legea concurenței se referă la efectul abuzului de poziție dominantă - *afectează concurența sau dăunează intereselor colective ale consumatorilor finali*, care este diferit de acquis-ul comunitar cu privire la concurență - *afectează schimburile comerciale dintre statele membre*. Cu toate acestea, aceste diferențe sunt justificate în raport cu *afectarea concurenței*, spre deosebire de *afectarea comerțului dintre statele membre*, odată ce legislația națională este în prezent limitată la jurisdicția Republicii Moldova. Efectul alternativ de *deteriorare a intereselor colective ale consumatorilor finali* nu este, totuși, definit în conformitate cu acquis-ul UE privind concurența, nici în jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene. Consiliul Concurenței nu are la dispoziție nici o definiție sau instrument pentru a identifica domeniul de aplicare al acestui efect. Astfel, din aplicarea acestei dispoziții apar o serie de întrebări deschise:

- a) Care este interesul colectiv?
- b) Cum este deteriorat interesul colectiv?
- c) Cum este evaluat prejudiciul colectiv în lipsa unui efect asupra concurenței?

Regulamentul Consiliului Concurenței privind stabilirea poziției dominante pe piață și evaluarea abuzului de poziție dominantă³⁴ nu stabilește nici o legătură între prejudiciul cauzat intereselor colective ale consumatorilor și abuzul de poziție dominantă. Regulamentul se referă la investigațiile Consiliului Concurenței privind potențialele daune față de consumatori, care, în sensul dreptului concurenței, nu sunt *consumatori finali*, ci mai degrabă **concurenți pe alte piețe**. Odată ce Regulamentul Consiliului Concurenței transpune Comunicarea Comisiei Europene privind prioritățile Comisiei în aplicarea articolului [102] din [TFUE] la practicile de excludere abuzivă ale întreprinderilor dominante, *prejudiciul intereselor consumatorilor finali* nu este tratată, deoarece nu poate fi găsit în acquis-ul UE din domeniul concurenței. Rămâne în continuare să fie clarificate ce înseamnă *afectarea intereselor consumatorilor finali* în conformitate cu legislația națională, fie prin intermediul unei clarificări oferite de Consiliul Concurenței sau prin intermediul jurisprudenței și practicii instanțelor naționale.

Concentrări economice

Legea națională cu privire la concurență de asemenea reglementează concentrările economice. În mare măsură prevederile Regulamentului Consiliului nr. 139/2004 privind controlul concentrărilor între întreprinderi și Regulamentul Comisiei nr. 802/2004 de implementare a Regulamentului 139/2004 privind controlul concentrărilor economice între întreprinderi sunt transpuse în legislația națională.

³⁴ Aprobate prin Hotărârea nr.16 a Consiliului Concurenței din 30.08.2013

Consiliul Concurenței deține competența de a reglementa controlul concentrărilor în temeiul legii concurenței.³⁵ În acest sens, Consiliul Concurenței a aprobat Regulamentul privind concentrările economice³⁶

Un aspect important, care necesită o atenție, este scutirea de la validitatea efectelor unei tranzacții bursiere sau cu acțiuni, inclusiv în cadrul unei burse.³⁷ Această scutire nu se aplică în cazul în care părțile știau că acestea sunt obligate prin lege să informeze Consiliul Concurenței despre achiziția planificată. Această prevedere este o limitare importantă a eficienței controlului concentrărilor economice, odată ce părțile participante la achiziția bursieră sau de acțiuni ca una dintre căile posibile de concentrare economică poate conduce la ocolirea normelor naționale de concentrare economică.

Această dispoziție necesită a fi reexaminată, odată ce scutirea unor părți în favoarea altora cu privire la tranzacțiile bursiere sau cu acțiuni pe piețele bursiere diminuează semnificativ eficacitatea normelor naționale ce țin de concentrările economice și în consecință ar putea genera întreprinderi cu poziții dominante.

INSTITUȚIE

Acordul de Asociere menționează două condiții pentru instituția responsabilă de politica națională de concurență: o autoritate de concurență independentă cu *resurse umane și financiare adecvate și care implementează eficient legislația concurenței.*

Autoritate de concurență independentă cu resurse umane și financiare adecvate

Autoritate de concurență independentă

Legea concurenței prevede că Consiliul Concurenței este instituția responsabilă de implementarea politicii naționale de concurență. Consiliul Concurenței este responsabil în fața Parlamentului și deține competențe de decizie, reglementare, interzicere, intervenție, control, sancționare în limitele legale.³⁸

³⁵ Articolul 22 (4) al Legii concurenței

³⁶ Decizia Consiliului Concurenței nr. 17 din 30.08.2013 privind aprobarea regulamentelor cu privire la concentrările economice

³⁷ Articolul 20 (8) al Legii concurenței

³⁸ Articolul 32 (1) al Legii concurenței

Consiliul Concurenței ia decizii colective, bazate pe autonomie și independență.³⁹ În relațiile sale cu alte autorități de reglementare, acestea din urmă acționează *ex ante* în domeniul reglementat, și Consiliul Concurenței acționează *ex post* pentru a asigura concurența, aplicarea regulilor de concurență în toate domeniile economiei naționale, care intră în domeniul de aplicare al Legii concurenței.⁴⁰

Relațiile dintre Consiliul Concurenței, pe de o parte, și alte autorități de reglementare, pe de altă parte, sunt deosebit de importante atunci când este vorba despre reglementarea aspectelor multidisciplinare ale activităților economice reglementate. Am subliniat importanța reglementării anumitor sectoare economice și faptul că alte autorități pot pune la îndoială competențele regulatorii ale Consiliului Concurenței cu privire la domeniile lor specifice de competență (de exemplu asigurări, servicii de telecomunicații, energie, servicii poștale, autovehicule etc.). Există o obligație generală în Legea concurenței impusă autorităților publice să consulte cu Consiliul Concurenței conținutul inițiativelor legislative și normative.⁴¹ Acest mecanism, totuși, încă nu este funcțional, deși Legea concurenței a fost aprobată în septembrie 2012. Această concluzie poate fi dedusă din raportarea oferită de Consiliul Concurenței cu privire la implementarea angajamentelor din Acordul de Asociere UE-Moldova.⁴² Astfel, raportarea privind implementarea angajamentelor în temeiul articolului 335 din Acordul de Asociere UE-Moldova menționează progresele înregistrate la instituirea unui mecanism obligatoriu de sesizare *ex ante* a Consiliului Concurenței de către autoritățile administrației publice care elaborează noi acte legislative.

Consiliul Concurenței a raportat, de asemenea, aprobarea regulamentelor interne necesare pentru a asigura fluxul corespunzător al documentelor în cadrul Consiliului și pentru aprobarea deciziilor pe cauze aflate pe rol.⁴³

În plus, ca parte a procesului de planificare, Consiliul Concurenței este în proces de aprobare a unui Plan Național de acțiuni în domeniul Concurenței și Ajutorului de Stat pentru perioada 2015-2020, care ar stabili obiective și scopuri relevante pentru politicile de concurență și ajutor de stat.⁴⁴

³⁹ Articolul 32 (2) al Legii concurenței

⁴⁰ Articolul 34 (5) al Legii concurenței

⁴¹ Articolul 32 (2) al legii concurenței

⁴² Sistemul de raportare on-line cu privire la progresul implementării Acordului de Asociere UE-Moldova poate fi consultat la: <https://monitorizare.gov.md/reports/Raport%20PNAAA.html> (accesat la 17 noiembrie 2015)

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Ibid. Trebuie menționat că, în conformitate cu conținutul dat de Consiliul Concurenței, denumirea proiectului documentului în forma sa actuală este Programul Național în domeniul concurenței și ajutorului de stat pe anii 2015-2020

Resurse umane și financiare adecvate

Consiliul Concurenței a avut un buget de 14,99 milioane de lei în 2014⁴⁵ și 13,36 milioane de lei în 2015⁴⁶. Acest buget corespunde la un număr de 132 de posturi, cu un maxim de 80 de persoane angajate în 2014.⁴⁷ Cu toate că Parlamentul a planificat o creștere a numărului de angajați de la 80 în 2014 la 132 în 2015 și pentru următorii ani, finanțarea activității Consiliului Concurenței a scăzut cu mai mult de 1 milion de lei în 2015. Aceasta nu poate fi considerată o abordare durabilă față de acordarea de resurse umane și financiare adecvate și cu siguranță diminuează eficiența și eficacitatea Consiliului Concurenței.

Structura personalului Consiliului Concurenței de asemenea necesită atenție. În conformitate cu structura aprobată de Parlament, este mai puțin personal pentru direcțiile anti-cartel (8), abuz de poziție dominantă (8) și a concentrării economice (8) decât pentru direcția resurse umane (12). Acesta din urmă are, printre altele, 5 șoferi. Deși importanța direcției resurse umane nu pot fi neglijată, o redistribuire a personalului din cadrul Consiliului Concurenței este absolut necesară, dincolo de o finanțare puternică și în continuă creștere.

Implementarea efectivă a normelor de concurență

Pentru 2014 Consiliul Concurenței a raportat 5 cazuri de acorduri anticoncurențiale și 24 de cazuri de abuz de poziție dominantă, dintre care doar 2 cazuri de acorduri anticoncurențiale și 5 cazuri de abuz de poziție dominantă.⁴⁸ Această rată scăzută de livrare împreună cu concluziile Curții de Conturi⁴⁹ cu privire la eficiența utilizării resurselor publice de către Consiliul Concurenței sugerează că instituția nu funcționează suficient de eficient. Printre principalele concluzii ale Curții de Conturi sunt următoarele:

- a) Consiliul Concurenței reacționează la reclamații, ceea ce înseamnă că există o abordare mai degrabă reactivă decât pro-activă în instituție
- b) Consiliul Concurenței nu își folosește resursele în investigarea piețelor prioritare din Moldova

⁴⁵ Legea bugetului pe anul 2014, nr. 339 din 23.12.2013

⁴⁶ Legea bugetului pe anul 2015, nr. 72 din 12.04.2015

⁴⁷ Articolul 1 al Hotărârii Parlamentului nr. 278 din 21.11.2013 privind aprobarea numărului maxim de unități de personal și a structurii organizatorice a Consiliului Concurenței

⁴⁸ Raportul anual al Consiliului Concurenței pentru 2014, tabela nr. 2, pag. 24, disp. la: http://competition.md/public/files/uploads/rapoarte_anuale/28%2005%202015%20Raport_activitate_Cons%20Concur_last.pdf (accesat la 17 noiembrie 2015)

⁴⁹ Decizia Curții de Conturi nr. 11 din 31.03.2015 cu privire la auditarea activității Consiliului Concurenței pe anii 2011-2014

- c) Consiliul Concurenței nu a folosit la capacitate maximă politicile de clemență prevăzute de legislație pentru a investiga în mod eficient cartelurile

Aceste fapte conduc la concluzia că, pe de o parte, Consiliul Concurenței nu a folosit din plin resursele de care dispune pentru a investiga cazurile de comportament anticoncurențial, și, pe de altă parte, Guvernul (care a propus proiectul Legii bugetului și l-a aprobat prin asumare de răspundere) a redus finanțarea Consiliului Concurenței. Aceste două concluzii nicicum nu se reconciliază cu angajamentul din Acordul de Asociere pentru implementarea eficientă a normelor de concurență.

Un alt aspect al aplicării ineficiente a normelor de concurență este legat de amenzi curente pe care Consiliul Concurenței le poate aplica pentru a sancționa întreprinderile. Astfel, conform Legii concurenței, se permite o amendă de până la 5,6% din cifra de afaceri a întreprinderii.⁵⁰ De asemenea, există posibilitatea de a crește amenda de bază pentru fiecare circumstanță agravantă, unele dintre ele fiind continuarea deliberată a încălcării normelor de concurență și recidiva. Pentru aceste circumstanțe agravante, Consiliul Concurenței poate crește amenda de bază cu până la ¼. Trebuie menționat că cifra de afaceri a întreprinderii este considerată valoarea totală a vânzărilor întreprinderii.⁵¹

Contrar stipulărilor legislației naționale, Regulamentul Consiliului 1/2003 prevede o amendă de până la 10% din cifra totală de afaceri a întreprinderii, care este suma de **venituri și cheltuieli** pe care le-a avut întreprinderea în perioada de referință. Liniile directoare ale Comisiei Europene privind calcularea amenzilor⁵² oferă clarificări de aplicare a amenzilor în cazurile de încălcare a normelor de concurență. Astfel, amenda de bază se mărește în cazul în care durata încălcării este mai lungă și se aplică de obicei la cel mai înalt prag pentru încălcări **deosebit de grave**, cum ar fi **cartelurile dure**. De asemenea, cifra de afaceri luată în considerare nu este doar a întreprinderii ca atare, ci și **a grupului de întreprinderi din care face parte**, în cazul în care acesta din urmă a exercitat o influență decisivă asupra comportamentului întreprinderii investigate. În cele din urmă, în cazul în care întreprinderea comite o recidivă, suma amenzii **se mărește cu până la 100%** a cuantumului de bază al amenzii. Toate aceste instrumente sunt folosite pentru a descuraja încălcarea regulilor de concurență la nivelul UE.

Limitele actuale pentru amenzi, care, în esență, pot crește la un maxim de 6,6% în cazul în care există o înțelegere de cartel dur și dacă durata este deosebit de mare (peste 5 ani), cu o circumstanță agravantă suplimentară de recidivă, sunt prea mici

⁵⁰ Articolul 72 (3) și (4) din legea concurenței

⁵¹ Articolul 4 din legea concurenței

⁵² Liniile directoare ale Comisiei Europene cu privire la stabilirea amenzilor impuse conform Articolului 23(2) al Regulamentului 1/2003

pentru a fi considerate decisive în determinarea comportamentului întreprinderilor. Împreună cu faptul că se calculează numai valoarea totală a vânzărilor întreprinderii în sine, nu a întregului grup, aceste amenzi mici nu sunt suficient de atractive pentru ca întreprinderile să le folosească ca opțiune de cooperare cu Consiliul Concurenței - politica de clemență, care de asemenea contribuie la *executarea ineficientă a normelor de concurență*.

Legea concurenței trebuie să fie ajustată în sensul de creștere a nivelului amenzilor pentru a fortifica interesul întreprinderii de a utiliza politica de clemență în domeniul concurenței și să se abțină de la încălcarea normelor de concurență, în primul rând, sau în cazul în care le-au încălcat, să fie suficient de "convingătoare" pentru a nu recidiva.

NORME PROCEDURALE

Acordul de Asociere face referire la *echitatea procedurală și dreptul la apărare pentru întreprinderile în cauză*. În esență, articolul 335 din Acordul de Asociere îi solicită Consiliului Concurenței o aplicare nediscriminatorie a normelor sale de concurență, cu respectarea corectitudinii și asigurarea unui drept adecvat la apărare atunci când este inițiată o investigație împotriva unei întreprinderi.

Dreptul la echitate procedurală și dreptul la apărare ar trebui să fie aplicabile tuturor acțiunilor de procedură întreprinse de Consiliul Concurenței atunci când interacționează cu întreprinderile. Astfel, următoarele aspecte procedurale necesită a fi reglementate de către Consiliul Concurenței:

- a) Deschiderea investigației
- b) Accesul la dosar pentru întreprinderi
- c) Colectarea declarațiilor și altor probe în cadrul unui proces oficial de clemență
- d) Inspecții, inclusiv inspecții inopinate și copierea datelor și documentelor relevante
- e) Aplicarea amenzilor
- f) Procedurile de soluționare cu Consiliul Concurenței cu privire la angajamentele asumate în cadrul concentrărilor și acordurilor economice expuse scutirilor individuale
- g) Soluționarea reclamațiilor
- h) Audieri administrative
- i) Emiterea deciziei de către Consiliul Concurenței
- j) Proceduri judiciare

Toate aceste aspecte necesită o abordare elaborată, cea mai bună soluție pentru Consiliul Concurenței fiind aprobarea unui cod aparte de procedură pentru cauzele de concurență, ceea ce ar implica și dreptul la un proces echitabil și dreptul la apărare în toate etapele procesului de investigare.

În prezent, Consiliul Concurenței dispune de prevederi procedurale dispersate în Legea concurenței și în unele dintre regulamentele sale, care prevăd investigarea acordurilor verticale, orizontale, de transfer al tehnologiilor, abuzul de poziție dominantă și concentrările economice. Cu toate acestea, normele legislative respective nu sunt armonizate. Împreună cu o listă de regulamente interne, aplicabile doar Consiliului Concurenței, instituția devine mai puțin transparentă și clară în ceea ce privește măsurile pe care le va lua în cazul lansării unei investigații.

Un aspect important al dreptului la apărare este domeniul drepturilor pe care îl au întreprinderile când Consiliul Concurenței inițiază controale inopinate. Acesta este un instrument foarte eficient, care este utilizat în cazul în care Consiliul Concurenței are dovezi forte de implicare a unui cartel dur, iar unul dintre membri ajunge la Consiliu și cooperează în schimbul furnizării de dovezi. Cu toate acestea, Consiliul Concurenței trebuie să fie foarte atent în obținerea respectivelor probe, inclusiv asigurarea parcursului probelor (hard disk-uri, documente copiate etc.), pentru a se conforma cu principiile de bază de admisibilitate a probelor în conformitate cu legislația națională de procedură civilă.

Așa cum arată la moment prevederile procedurale de concurență, există șanse mari că Consiliul Concurenței să nu se conformeze în totalitate cu dispozițiile naționale deja existente privind dreptul la apărare și echitatea procesului, precum și cu angajamentele Acordului de Asociere. Aprobarea unui set armonizat de Norme de procedură ar avea un impact dublu: în primul rând, aceasta ar asigura un nivel adecvat de corectitudine a procesului, inclusiv dreptul la apărare, și, în al doilea rând, s-ar fortifica cauzele de care se ocupă Consiliul Concurenței, ceea ce va reduce șansele de pierdere a cauzelor în instanță din motive procedurale.

Întreprinderile s-ar putea referi la dispozițiile Acordului de Asociere cu privire la echitatea proceselor și la dreptul la apărare, care în cele din urmă pot duce la anularea deciziilor Consiliului Concurenței, deși munca de fond a fost realizată și au existat dovezi suficiente că comportamentul întreprinderilor era unul anticoncurențial.

AJUTORUL DE STAT

În mod similar subcapitolului concurență și concentrări economice, subcapitolul ajutorul de stat presupune o serie de angajamente, mai ales în ceea ce privește implementarea cadrului de reglementare a ajutorului de stat în Moldova. După cum s-a identificat în capitolul anterior, aceste angajamente pot fi grupate în mod similar în *legislație aplicabilă, instituție și transparență și rapoarte*. Le vom examina mai jos în cadrul acestui capitol.

LEGISLAȚIE APLICABILĂ

În *primul* rând, ajutorul de stat, care se acorda fie de Moldova sau de UE, sau prin resursele acestora, sub orice formă, care denaturează sau amenință să denatureze concurența prin favorizarea anumitor întreprinderi sau producția anumitor bunuri și servicii ce afectează schimburile comerciale dintre Moldova și UE, este incompatibil cu Acordul de Asociere.⁵³

Aceasta este o interdicție generală privind ajutorul de stat, aplicabilă ambelor părți și nu este valabilă pentru ajutorul oferit pentru produsele agricole, care au un statut diferit, atât în cadrul OMC, cât și în Politica agricolă comună a UE.

Într-al *doilea* rând, legislația care urmează să fie utilizată pentru a evalua ajutorul de stat include dispozițiile UE ale articolului 107 din TFUE, precum și toată legislația secundară, care interpretează și detaliază dispozițiile privind ajutoarele de stat în TFUE, inclusiv jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene. Acest lucru implică un termen de **5 ani** de la de intrarea în vigoare a Acordului de Asociere pentru Moldova pentru transpunerea în legislația națională a tuturor dispozițiilor relevante ale UE privind ajutorul de stat. Spre deosebire de alte dispoziții din Acordul de Asociere, care fac referire la o listă de directive și regulamente, articolul 340 din Acordul de Asociere este mult mai împovărător, deoarece implică întreaga transpunere în legislația națională a acquis-ului UE privind ajutorul de stat, inclusiv jurisprudența relevantă a Curții de Justiție a Uniunii Europene.

Într-al *treilea* rând, legislația națională trebuie să fie adoptată și menținută, după caz, pentru a asigura un control eficient al ajutoarelor de stat. Aceasta înseamnă atât procesul de autorizare a ajutorului de stat, cât și recuperarea ajutorului de stat, ce nu respectă legislația ajutorului de stat. Această legislație are un termen de implementare de **2 ani** de la de intrarea în vigoare a Acordului de Asociere.

⁵³ Articolul 339 (1) al Acordului de Asociere UE-Moldova

Principalul act legislativ al Republicii Moldova în domeniul ajutorului de stat este Legea ajutorului de stat, care a fost aprobată de către Parlamentul Republicii Moldova în 2012. Legea transpune prevederile-cheie privind ajutoarele de stat disponibile în temeiul articolului 107 din TFUE, și anume:

- a) Noțiunea de ajutor de stat
- b) Ajutorul de stat care este compatibil
- c) Ajutorul de stat care poate fi compatibil

Astfel, *ajutorul de stat* este considerat orice măsură de sprijin care:

- a) În cazul în care e oferită de un furnizor de resurse de stat sau din resurse ale unităților administrativ-teritoriale, în orice formă
- b) Oferă beneficiarului un avantaj economic ce nu ar putea să fi fost obținut în condiții normale de piață
- c) Este oferită pe o bază selectivă, și care
- d) Denaturează sau amenință să denatureze concurența⁵⁴

Ajutor de stat, care este compatibil:

- a) Ajutoarele cu caracter social oferite consumatorilor individuali, în condiția ca acestea să fie oferite fără nici o discriminare bazată pe originea produselor sau a serviciilor
- b) Ajutor pentru remedierea prejudiciilor cauzate de calamități naturale sau alte situații excepționale⁵⁵

Ajutorul de stat, care poate fi compatibil:

- a) Ajutor direcționat pentru a remedia o perturbare gravă a economiei⁵⁶
- b) Ajutor pentru a instrui angajații și pentru a crea noi locuri de muncă⁵⁷
- c) Ajutor oferit pentru întreprinderile mici și mijlocii⁵⁸
- d) Ajutoare pentru cercetare, dezvoltare și inovare⁵⁹
- e) Ajutor îndreptat spre protecția mediului⁶⁰

⁵⁴ Articolul 3 al Legii ajutorului de stat

⁵⁵ Articolul 4 din Legea ajutorului de stat

⁵⁶ Decizia Consiliului Concurenței nr. 12 din 30.08.2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind ajutorul de stat acordat pentru remedierea unei perturbări grave în economie

⁵⁷ Decizia Consiliului Concurenței nr. 5 din 30.08.2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind ajutorul de stat acordat instruirii personalului și creării de noi locuri de lucru

⁵⁸ Decizia Consiliului Concurenței nr. 10 din 30.08.2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind ajutorul de stat acordat întreprinderilor mici și mijlocii

⁵⁹ Decizia Consiliului Concurenței nr. 8 din 30.08.2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind ajutorul de stat acordat pentru cercetare, dezvoltare și inovare

- f) Ajutor oferit beneficiarilor care oferă un serviciu de interes economic general⁶¹
- g) Ajutor oferit beneficiarilor care sunt în dificultate⁶²
- h) Ajutorul oferit la crearea de întreprinderi pentru femeile antreprenori⁶³
- i) Ajutor sectorial, în funcție de sectoarele de activitate ale economiei naționale
- j) Ajutor pentru dezvoltarea regională.^{64 65}

Pentru fiecare dintre tipurile ajutorului de stat menționate mai sus Consiliul Concurenței, ca entitate responsabilă pentru implementarea politicii ajutorului de stat și pentru autorizarea și recuperarea ajutorului de stat ilegal, a aprobat regulamentele, ce transpun prevederile relevante ale UE.

Trebuie menționat că Consiliul Concurenței nu a aprobat deocamdată regulamente de ajutor sectorial. Acestea pot fi, totuși, găsite sub formă de proiecte de regulamente pentru o serie de sectoare ale economiei pe site-ul Consiliului Concurenței.⁶⁶

Sistemul de monitorizare on-line a implementării Acordului de Asociere raportează cu privire la aprobarea Regulamentelor sectoriale precum că acestea au fost aprobate de Consiliul Concurenței.⁶⁷

INSTITUȚIE

Acordul de Asociere prevede o instituție independentă responsabilă pentru controlul ajutoarelor de stat, care, printre altele, va autoriza scheme de ajutor de stat și ajutoare individuale de stat, precum și *pentru recuperarea ajutorului de stat*

⁶⁰ Decizia Consiliului Concurenței nr. 9 din 30.08.2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind ajutorul de stat acordat pentru protecția mediului ambiant

⁶¹ Decizia Consiliului Concurenței nr. 11 din 30.08.2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind ajutorul de stat acordat beneficiarilor care oferă servicii de interes economic general

⁶² Decizia Consiliului Concurenței nr. 6 din 30.08.2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind ajutorul de stat acordat pentru salvarea beneficiarilor care sunt în dificultate

⁶³ Decizia Consiliului Concurenței nr. 7 din 30.08.2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind ajutorul de stat acordat pentru crearea întreprinderilor de către femei antreprenori

⁶⁴ Decizia Consiliului Concurenței nr. 4 din 30.08.2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind ajutorul de stat acordat pentru dezvoltare regională

⁶⁵ Articolul 5 (1) din Legea ajutorului de stat

⁶⁶ Pentru mai multe detalii, consultați:

<http://www.competition.md/libview.php?l=ro&idc=40&id=5449&t=/Transparenta/Transparenta-decizionala/Consiliul-Concurenței-lanseaza-consultarea-publica-cu-privire-la-proiecte-de-Regulamente-sectoriale-in-domeniul-ajutorului-de-stat> (accesat la 18 noiembrie 2015); în total, Consiliul Concurenței a propus pentru consultare publică 7 proiecte de Regulamente pentru următoarele sectoare ale economiei: servicii poștale, servicii de transport feroviar și rutier de călători, produse audiovizuale, industria oțelului, societățile de administrare a unităților navale, întreprinderi de radiodifuziune, întreprinderi feroviare

⁶⁷ Pentru mai multe detalii, a consulta: <https://monitorizare.gov.md/reports/Raport%20PNAAA.html> (accesat la 18 noiembrie 2015) la articolul 341 din Acordul de Asociere

acordat ilegal. Această obligație ar trebui să fie îndeplinită în termen de **2 ani** de la intrarea în vigoare a Acordului de Asociere.⁶⁸

Am abordat caracterul independent al Consiliului Concurenței în subcapitolul anterior referitor la concurență și concentrări economice. Legislația națională privind ajutorul de stat împuternicește Consiliul Concurenței să autorizeze orice ajutor, cu excepția celui *de minimis* (care nu depășește limita de 2 milioane de lei oferite într-o perioadă de 3 ani), sau care are un caracter social sau acordat pentru remedierea calamităților naturale. Furnizorii de ajutor trebuie, înaintea autorizării ajutorului de stat, să informeze Consiliul Concurenței.⁶⁹

Recuperarea ajutorului de stat, care a fost acordat ilegal este în primul rând gestionat de către autoritatea care a acordat ajutorul. Consiliul Concurenței poate emite doar o decizie privind caracterul ilegal al ajutorului de stat și, în cazul în care autoritatea care acordă ajutorul de stat nu se conformează deciziei de a opri oferirea ajutorului de stat și privind recuperarea ajutorului de stat oferit până la moment, poate acționa în judecată autoritatea respectivă.⁷⁰

Această procedură de recuperare nu implică Consiliul Concurenței *ca atare*, odată ce autoritatea emitentă efectuează recuperarea de la beneficiar. În forma sa actuală, Consiliul Concurenței nu deține o veritabilă competență de *recuperare a ajutorului*, nu poate emite acte executorii și trebuie să aștepte ca autoritatea emitentă să recupereze ajutorul de stat ca atare.

Odată ce termenul pentru realizarea acestei obligații pentru a abilita Consiliul Concurenței să recupereze ajutorul de stat ilegal se scurge la 1 septembrie 2016, Legea cu privire la ajutorul de stat necesită o atenție și modificare imediată, pentru a respecta angajamentele în temeiul articolului 341 din Acordul de Asociere.

Nerespectarea acestei obligații poate duce la punerea în aplicare a procedurilor de soluționare a litigiilor în conformitate cu articolul 403 din Acordul de Asociere și poate genera decizii nefavorabile emise de Curtea de Justiție a Uniunii Europene, prin care să fie dispuse sancțiuni în favoarea întreprinderilor UE.

TRANSPARENȚĂ ȘI RAPORTARE

Acordul de Asociere stabilește o obligație de a prezenta rapoarte publice cu privire la ajutorul de stat acordat în conformitate cu metodologia anuală de analiză UE pentru ajutorul de stat. Rapoartele ar trebui să fie publicate bianual începând cu **1**

⁶⁸ Articolul 341 (1) și (2) din Acordul de Asociere UE-Moldova

⁶⁹ Articolul 8 (1) din Legea ajutorului de stat

⁷⁰ Articolele 13 și 14 din Legea ajutorului de stat

ianuarie 2016. Cu alte cuvinte, primul raport ar trebui să fie disponibil pe **1 ianuarie 2018.**

Consiliul Concurenței a aprobat un Regulament privind Registrul ajutorului de stat⁷¹. În plus, Guvernul a aprobat Conceptul sistemului informațional automatizat "Registrul ajutorului de stat".⁷² Regulamentul Consiliului Concurenței transpune un Regulament al Comisiei Europene privind aplicarea articolului 107 din TFUE.

În plus, Consiliul Concurenței este în curs de promovare a unui Program Național în domeniul concurenței și ajutorului de stat pe anii 2015-2020.⁷³

⁷¹ *Decizia Consiliului Concurenței nr. 3 din 30.08.2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind Registrul ajutorului de stat*

⁷² *Hotărârea Guvernului nr. 378 din 27.05.2014 cu privire la aprobarea Conceptului sistemului informațional automat "Registrul ajutorului de stat"*

⁷³ *Proiectul Programului național poate fi consultat la:*
<http://www.competition.md/public/files/uploads/files/transparenta/Program%20concurenta%20si%20ajutor%20de%20stat.pdf> (accesat la 18 noiembrie 2015)

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Am văzut principalele caracteristici ale politicii naționale de concurență, cât și modul în care acestea se conformează în prezent cu angajamentele existente în temeiul Acordului de Asociere.

Prima concluzie este că implementarea politicii de concurență în Moldova este o "lucrare în proces". Există un cadru legislativ, care transpune prevederile-cheie ale Acquis-ului UE în domeniul concurenței și ajutorului de stat; există prevederi instituționale și procedurale.

A doua concluzie este că Consiliul Concurenței a fost mai activ în reglementarea componentei ajutorului de stat, și s-a concentrat mai puțin asupra componentei de concurență și concentrări economice. Acest lucru poate fi cauzat de mai multe motive. Unele dintre ele ar putea fi:

- a) Independență funcțională insuficientă în abordarea cazurilor de profil înalt
- b) Capacitate insuficientă de a gestiona cazuri complexe de cartel
- c) Lipsa de memorie instituțională și practică în soluționarea cazurilor de încălcare a concurenței
- d) Instrumentele insuficiente de a urmări în mod eficient și a sancționa adecvat întreprinderile

Cea de a treia concluzie este că unele dintre dispozițiile legislative și regulatorii necesită revizuire și modificare elaborată pentru a asigura ca normele de concurență și ajutor de stat se aplică în mod egal pentru toate tipurile de acorduri anticoncurențiale, indiferent de sursa lor juridică, precum și pentru toate formele de concentrări economice.

Ca urmare, sunt sugerate următoarele recomandări principale pentru implementarea eficientă a angajamentelor în cadrul Acordului de Asociere:

- a) Consiliul Concurenței trebuie să promoveze și împreună cu Parlamentul să aprobe un Program național de stat multianual privind concurența pentru a planifica în mod adecvat activitățile necesare spre a fi implementate pentru a se conforma cu angajamentele din Acordul de Asociere
- b) Legea concurenței și Legea ajutorului de stat necesită revizuire și modificare pentru a exclude eventualele excepții de la interdicția generală a acordurilor anticoncurențiale și abuzul de poziție dominantă și recuperarea directă a ajutorului de stat, creșterea amenzilor etc.
- c) Consiliul Concurenței trebuie să adopte un set cuprinzător de norme procedurale pentru a asigura echitatea procedurală și pentru a asigura dreptul la apărare întreprinderilor, inclusiv a reconcilia aceste dispoziții cu

procedura civilă curentă și a consolida parcursul probelor colectate în timpul anchetei și inspecțiilor

- d) Consiliul Concurenței trebuie să revizuiască prioritățile sale și să investigheze cazurile de înaltă prioritate
- e) Parlamentul ar trebui să-și reconsidere atitudinea față de finanțarea Consiliului Concurenței, prin creșterea continuă a nivelului de finanțare pentru această instituție, în loc de micșorare a acestuia
- f) Consiliul Concurenței ar trebui să examineze transpunerea altor acte legislative ale UE în domeniul concurenței și concentrărilor economice, și al ajutorului de stat pentru a respecta termenele de transpunere stabilite în Acordul de Asociere.

ANEXĂ: LISTA SURSELOR CONSULTATE

Acorduri internaționale

1. Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene
2. Acordul de Asociere dintre Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte
3. Agenda de Asociere între Uniunea Europeană și Republica Moldova, semnat la Bruxelles, 26 iunie 2014

Legislația secundară a UE

4. Regulamentul Consiliului 1/2003 privind implementarea normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 din Tratat
5. Regulamentul Comisiei Europene nr. 330/2010/UE din 20 aprilie 2010 privind aplicarea articolului 101 alineatul (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene asupra categoriilor de acorduri verticale și practici concertate
6. Regulamentul Comisiei Europene nr. 1217/2010/EU din 14 decembrie 2010 privind aplicarea articolului 101 alineatul (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene anumitor categorii de acorduri de cercetare și dezvoltare
7. Regulamentul Comisiei Europene nr. 1218/2010/EU din 14 decembrie 2010 privind aplicarea articolului 101 alineatul (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene anumitor categorii de acorduri de specializare
8. Regulamentul Comisiei Europene nr. 772/2004/EU din 27 aprilie 2004 privind aplicarea articolului 81 alineatul (3) din tratat anumitor categorii de acorduri de transfer de tehnologie
9. Regulamentul Comisiei Europene nr. 316/2014 privind aplicarea articolului 101 alineatul (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene anumitor categorii de acorduri de transfer de tehnologie
10. Regulamentul Comisiei Europene nr. 267/2010 privind aplicarea articolului 101 alineatul (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene anumitor categorii de acorduri, decizii și practici concertate în sectorul asigurărilor
11. Regulamentul Consiliului nr 1534/91/EEC privind aplicarea articolului 85 alineatul (3) din tratat anumitor categorii de acorduri, decizii și practici concertate în sectorul asigurărilor
12. Regulamentul Comisiei Europene nr. 461/2010 privind aplicarea articolului 101(3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene pentru categoriile de acorduri verticale și practici concertate în sectorul autovehiculelor
13. Regulamentul Consiliului nr 169/2009 privind aplicarea normelor de concurență asupra transportului feroviar, rutier și pe căile interne de navigare
14. Regulamentul Consiliului nr. 139/2004 privind controlul concentrărilor economice între întreprinderi
15. Regulamentul Comisiei Europene nr. 802/2004 de implementare a Regulamentului 139/2004 privind controlul concentrărilor economice între întreprinderi

- 16.Liniile directe ale Comisiei Europene cu privire la stabilirea amenzilor impuse conform art. 23(2) din Regulamentul 1/2003
- 17.Liniile directe ale Comisiei Europene cu privire la aplicarea art. 101 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene pentru acordurile de transfer tehnologic
- 18.Liniile directe ale Comisiei Europene cu privire la aplicarea art. 81 din Tratatul CE pentru acorduri de transfer tehnologic
- 19.Liniile directe ale Comisiei Europene cu privire la aplicabilitatea art. 101 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene pentru acordurile de cooperare orizontală
- 20.Liniile directe ale Comisiei Europene cu privire la restricțiile verticale nr. 2010/C 130/1

Legislația națională

- 21.Legea nr. 139 din 15.06.2012 cu privire la ajutorul de stat
- 22.Legea nr. 183 din 11.07.2012 cu privire la concurență
- 23.Legea nr. 339 din 23.12.2013 cu privire la bugetul pe 2014
- 24.Legea nr. 72 din 12.04.2015 cu privire la bugetul pe 2015
- 25.Hotărârea Parlamentului nr. 278 din 21.11.2013 cu privire la aprobarea numărului maxim de unități de personal și structura organizatorică a Consiliului Concurenței
- 26.Hotărârea Guvernului nr. 378 din 27.05.2014 cu privire la aprobarea Conceptul sistemului informațional automatizat "Registrul ajutorului de stat"
- 27.Hotărârea Curții de Conturi nr. 11 din 31.03.2015 cu privire la auditul activității Consiliului Concurenței pe anii 2011-2014

Deciziile Consiliului Concurenței

- 28.Decizia Consiliului Concurenței nr. 3 din 30.08.2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind Registrul Ajutorului de Stat
- 29.Decizia Consiliului Concurenței nr. 4 din 30.08.2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind ajutorul de stat acordat pentru dezvoltare regională
- 30.Decizia Consiliului Concurenței nr. 5 din 30.08.2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind ajutorul de stat acordat pentru a instrui angajații și pentru a crea noi locuri de muncă
- 31.Decizia Consiliului Concurenței nr. 6 din 30.08.2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind ajutorul de stat acordat pentru a salva beneficiari care sunt în dificultate
- 32.Decizia Consiliului Concurenței nr. 7 din 30.08.2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind ajutorul de stat acordat pentru crearea de întreprinderi de către femei antreprenori
- 33.Decizia Consiliului Concurenței nr. 8 din 30.08.2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind ajutorul de stat acordat pentru cercetare, dezvoltare și inovare
- 34.Decizia Consiliului Concurenței nr. 9 din 30.08.2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind ajutorul de stat acordat pentru protecția mediului
- 35.Decizia Consiliului Concurenței nr. 10 din 30.08.2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind ajutorul de stat acordat întreprinderilor mici și mijlocii

36. Decizia Consiliului Concurenței nr. 11 din 30.08.2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind ajutorul de stat acordat beneficiarilor care furnizează servicii de interes economic general
37. Decizia Consiliului Concurenței nr. 12 din 30.08.2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind ajutorul de stat acordat pentru a remedia o perturbare gravă a economiei
38. Decizia Consiliului Concurenței nr. 13 din 30 August 2013 cu privire la aprobarea Regulamentelor privind evaluarea acordurilor anticoncurențiale verticale
39. Decizia Consiliului Concurenței nr. 14 din 30 August 2013 cu privire la aprobarea Regulamentelor privind evaluarea acordurilor anticoncurențiale orizontale
40. Decizia Consiliului Concurenței nr. 15 din 30 August 2013 cu privire la aprobarea Regulamentelor privind evaluarea acordurilor anticoncurențiale cu implicarea transferului de tehnologii
41. Decizia Consiliului Concurenței nr. 16 din 30 August 2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind stabilirea de poziție dominantă pe piață și evaluarea abuzului de poziție dominantă
42. Decizia Consiliului Concurenței nr. 17 din 30.08.2013 cu privire la aprobarea Regulamentelor privind concentrările economice

Site-uri și link-uri web:

43. Sistemul de raportare on-line cu privire la progresul implementării Acordului de Asociere UE-Moldova - <https://monitorizare.gov.md/reports/Raport%20PNAAA.html>
44. Agenda de Asociere UE-Moldova - http://eeas.europa.eu/moldova/pdf/eu-moldova-association-agenda-26_06_en.pdf
45. Raport anual de activitate al Consiliului Concurenței pe 2014 - http://competition.md/public/files/uploads/rapoarte_anuale/28%2005%202015%20Raport_activitate_Cons%20Concur_last.pdf
46. Proiecte de regulamente privind schemele de ajutor sectorial - <http://www.competition.md/libview.php?l=ro&idc=40&id=5449&t=/Transparenta/Transparenta-decizionala/Consiliul-Concurentei-lanseaza-consultarea-publica-cu-privire-la-proiecte-de-Regulamente-sectoriale-in-domeniul-ajutorului-de-stat>
47. Proiectul Național în domeniul concurenței și ajutorului de stat pentru anii 2015-2020 <http://www.competition.md/public/files/uploads/files/transparenta/Program%20concurenta%20si%20ajutor%20de%20stat.pdf>